

Dán István — Leninről

Nyolcvanadik esztendőm határmezsgyéjéhez közeledve messzire kell visszatekintennem, hogy válaszolhassak a szerkesztőség kérdésére: mikor, hol és hogyan ismertem meg Lenint? Az ismerkedés ugyanis nem a személyes találkozással kezdődött.

Az első világháború kitörésekor már több mint hároméves szociáldemokrata párttagsággal és alapfokú marxista ismeretekkel rendelkeztem. A pártban azonban a nagy többség a háború mellett foglalt állást, s amikor 1914-ben bevonultam, még a leendő apósommal is súlyos ellentétbe kerültem, régi szak- és tagtársaim pedig, akikkel egy kaszárnnyában összekerültem, ágyukat az enyémtől elkülönítették, nehogy megkapják az antimilitarista ragályt... Eskütelkor némán, magamban azt fogadtam meg, hogy egyetlen golyót sem fogok emberre kilőni. Eskümet megtartottam. Persze, állásfoglalásomat akkor elméletileg nem tudtam volna meghatározni, kifejtteni, csak a pusztá osztályöszönből eredő indulat dolgozott bennem. Pedig kerestem, kutattam annak a világegésnek a jellegét, a kiutat belőle.

1915 októberében vittek ki a frontra, s november elsején már fogságba estem. Huszonkét napon át gyalogszerrel hajtottak Szibéria felé, ezt követően marhavagonokból összeállított szerelvényen utaztunk. Csigalassúsággal haladtunk előre az Urál felé. Már az úton megtanultam a cirillbetűket a pályaudvarok feliratairól, a kifüggesztett hirdetésményekről és rendeletekről. Persze, a lágerben a tisztek másfajta leckét akartak adni. főleg sovinizmusból kívántak volna számukra kielégítő feleleteket kapni. Előbb tudatlannak tituláltak, mert azt mertem állítani, hogy a háború még javában folyik, pedig a tisztai foglyoknak „biztos“ értesüléseik voltak, hogy a Központi Hatalmak a háborút megnyerték, csak az oroszok titkolják, nem akarják megnyitni a fogolytáborok kapuit. A további viták során aztán árulónak bélyegeztek, mert kétségbe mertem vonni győzelembe vetett hitüket. Igyekeztek gyorsan „kigolyózni“ maguk közül, sőt — később — a lágerparancsnokságnak is jelentették, hogy többedmagával egy veszedelmes felforgató mételyezi a hadifogoly katonákat. Így vált ismertté a mi kis csoportunk az orosz forradalmárok előtt is, akikre a szervezett agitáció feladatait bízta. Velük együtt haladva vált mind világosabbá az út. Tőlük hallottam először Leninről...

A forradalom kitörése falun ért, Nazivajevszkájában, Omszktól 150 kilométerre. Ott kaptam a távirati megbízást: azonnal jelentkezem Omszokban a forradalmi bizottságnál egyik fogolytársammal. Megbízást kaptunk, hogy lágerről lágerré járva szervezzük a Vörös Gárda nemzetközi alakulatait, amelyek a későbbi Nemzetközi Brigád magját képezték. Mindenütt, ahol megfordultunk, Tyumenben, Isimben, Cseljabinszkban a monarchista tisztek ellenállásába ütköztünk; szívesen fogadtak volna gépfegyverrel, de csak közáporra futotta erejükből.

Mint a megalakult Vörös Gárda egyik politikai biztosa, naponta olvastam a hozzánk eljuttatott orosz nyelvű újságokat és rölapokat, sőt magunk is szerkesz-

tettünk lapot *Világforradalom* címmel. 1918. május 1-én Omszkban már a kommunista párt és Lenin nevével ünnepeltük a nemzetközi proletariátus nagy napját. Egy hétre rá Kolcsákék ellenforradalma Omszkra is átsapott, de hullámai a lenini eszméket és kommunista hordozóit nem tudták elsodorni. 1918 karácsonyán felkelést szerveztünk a menseviki-eszer uralom ellen. Ezt átmenetileg levették, de a Vörös Hadsereg 1919 decemberi szibériai előnyomulásával ismét szabadok lettünk. 1920 októberéig a területi pártszervezetnél a bizottság tagjaként tevékenykedtem. 1920 nyarán, a szovjet—lengyel háború idején már nem tapogatóztam vakon az imperialista világégés problémái között; Lenin tanításai vezettek szervező és felvilágosító munkámban. Az év októberében a Forradalmi Tanács meghívott Moszkvába, ahol a pártszervezet magyar nemzetiségű szekciójának egyik titkára lettem. 1921. május 1-ig, hazavezenyülésemig, kapcsolatba kerültem a nemzetközi kommunista mozgalom számos küldött tagjával. Hazatértem előtt találkoztam a romániai küldöttséggel, köztük Gheorghe Cristescu és Rozvány Jenő elvtársakkal. Állandó kapcsolatomban volt a marosvásárhelyi születésű Lebovics Farkassal, akivel egyazon épületben laktam.

Neki köszönhettem a Leninnel való személyes találkozást. Lebovicsot még a század elején utasították ki az Osztrák—Magyar Monarchia területéről. Mint politikai száműzött Svájcban ismerkedett meg Leninnel, azoknak a körében, akik az emigrációban nem a nyugalmat keresik. Lenin 1919 nyarán Lebovicsot különrepülőgéppel vitette Moszkvába, ahol mindenkor szabad bejárást engedélyezett számára a Kreml épületeibe. Lebovics társaságában vettem részt három olyan gyűlésen, amelyen Lenin beszélt.

Hallgatva Lenin cifrázatlan beszédét, világos okfejtését, úgy tűnt, hogy régésrég ismerem mint diákot, agitátort, forradalmi újságok szerkesztőjét, művek szerzőjét, pártépítőt és államvezetőt. Amikor beszédét elkezdte és befejezte, volt egy nagyon jellegzetes elhárító kézmozdulata, mintha jelezni akarta volna igen energikusan: „hagyjuk az ünneplést, elvtársak... Nem az ünneplésben, hanem a munkában igyekezzünk nagyot produkálni... Egy hétköznapi, egyszerű tettet többre tartok mindenféle pompázó ünneplésnél.“

Így aztán rendkívül meghatott, de nem lepett meg, amikor Lebovics az egyik gyűlés szünetében hozzám lépett, karonfogott és gyorsan közölte:

— Gyere, beszéltem rólad. Lenin látni akar...

Nem emlékszem, pillanatok voltak-e vagy percek? Lenin ott állt az emelvény közelében, szerényen, mindenféle feltűnést kerülve. Lebovics a maga pergő német szavaival valami olyasmit mondott, hogy *lámcsak, van egy kommunista Dán is* (célzasképpen a mensevikek egyik vezérére, akit szintén Dannak hívtak).

Lenin mosolygós és átható tekintettel nézett rám. A találkozás pár percig tartott, s ahogy visszaemlékszem, azt mondotta, hogy hallott rólam, s úgy tudja, jó munkát végeztem. Éreztem erős kézzorítását. Annak idején az egyszerű emberek közül ezren és ezren érezhették Lenin kezének melegét, amit soha nem lehet elfelejteni.

Számomra a forradalom nem látványosság volt, hanem harc, amely nemcsak megrengette, hanem át is alakította a világot. A következő fél évszázad alatt én nem kézjegyeket és aláírásokat gyűjtöttem, hanem forradalmi tapasztalatokat. Nem a személyeket, hanem a tetteket helyeztem előtérbe; a forradalmi alkotás, a forradalmi cselekvés ragadta meg és kötötte le figyelmemet. Ez az, amit Lenin írsaiból, cselekedeteiből és a lenini párttól tanultam, s amire ötven év után is melegséggel gondolok.

Lejegyezte László Béla